

انواع نوشته

نوشته‌های زیر را بخوانید؛ آنها را باهم مقایسه کنید و سپس درباره تفاوت **زبان**، **بیان** و **قالب** آنها و **مخاطب** و **موضوع** هریک توضیح دهید :

(۱) فرزند من،

آنچه مرا به نامه نوشتن وامی دارد بُعد مکان نیست، بلکه فاصله زمان است. اکنون تو کوچک تر از آنی که بتوانم آنچه می‌خواهم با تو بگویم. سال‌های دراز باید بگذرد تا تو

گفته‌های مرا دریایی و تا آن روزگار، شاید من نباشم ...

(پرویز ناتل خانلری، «نامه‌ای به پسر»)

□ □ □

۲) چارصد هزار رأس الاغ، یابو، شتر و قاطر بی کار می‌شوند؛ اینها زبان ندارند که بردارند روزنامه چاپ کنند و بگویند: بی انصاف‌ها چرا کار ما را از دست ما می‌گیرید؟ ... اما انصاف و مروّت اروپایی‌ها که جایی نرفته ... آنها هم برداشتند تلگراف کردند ... که به این ایرانی‌ها بگویند که اگر شما راه آهن کشیدید و حیوانات بارکش را بی کار و سلنדר گذاشتید، ما هم، از روی قوانین حقوق بین‌الملل، حقاً می‌آییم و شما را دانه دانه قورت می‌دهیم.

(دهخدا، «چرندوپرند»)

□ □ □

۳) هشت و نیم صبح وارد شدیم. سلام مأموران دروازه و گل کاری میدانگاهی اش پیش‌باز خوشی بود. چون از یازده دیشب توی اتوبوس بودیم و پاها آماس کرده ...

(جلال آل احمد، «خسی در میقات»)

□ □ □

۴) برای نویسنده ویژگی‌هایی برشمرده‌اند که برخی از آنها طبیعی و ذاتی است و برخی اکتسابی. قوّت حافظه و تخیل، دقّت، شوق نویسندگی، تسلّط بر موضوع، شناخت منابع و مراجع، شناخت خواننده، رسالت و تعهد، کاربرد درست زبان و انتقادپذیری را از ویژگی‌های اساسی نویسنده دانسته‌اند.

□ □ □

۵) با اختراع دستگاه تولید شعاع صوت، افرادی که به بیماری فلج عضلانی و دست و پا مبتلا هستند می‌توانند موسیقی مورد علاقه خود را بنوازند یا آهنگ بسازند. به گزارش واحد مرکزی خبر، به نقل از شبکه تلویزیونی ...

(روزنامه ایران، ش ۸۱۸)

□ □ □

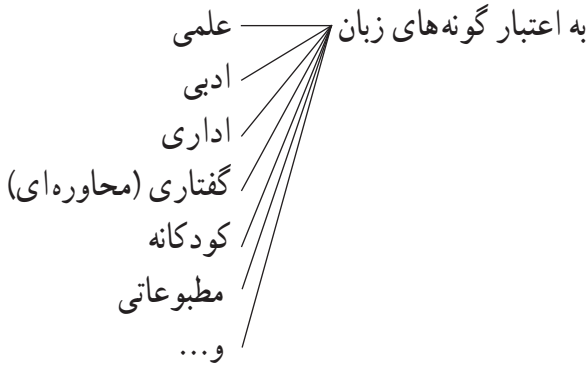
□ آیا زبان و بیان در نوشته‌های بالا یک‌سان است؟

□ قالب نگارشی هر یک چگونه است؟

□ موضوع هر کدام از آنها چیست؟

□ مخاطب هر یک از آنها چه گروهی است؟

نوشتهٔ اول بخشی از نامهٔ پدری است به فرزندش که به زبان ادبی نوشته شده است. نوشتهٔ دوم طنز اجتماعی است. نوشتهٔ سوم بخشی از گزارش سفر و چهارمین نوشته بخشی از یک مقاله دربارهٔ نگارش است. نوشتهٔ پنجم قسمت آغازین یک خبر به زبان مطبوعاتی است. تاکنون، شما با انواع گوناگونی از نوشته‌ها روبه‌رو شده‌اید؛ آنها را خوانده‌اید یا از رادیو و تلویزیون شنیده‌اید. هنگام مطالعهٔ بخش‌های یک روزنامه یا مقایسهٔ کتاب‌های درسی، به تفاوت‌ها و گوناگونی‌هایی پی برده‌اید. دیده‌اید که برخی نوشته‌ها خشک و بی‌روح و برخی ساده و صمیمی هستند. زبان بعضی علمی و زبان بعضی دیگر ادبی یا عامیانه است. بیان آنها گاه طنز است و گاه جدی. ضمناً نوشته‌ها عناوین متفاوتی نیز دارند: آگهی، سرمقاله، گزارش خبری، نامه، نقد و بررسی، تفسیر اجتماعی سیاسی، ادبی و اگر بخواهیم نوشته‌ها را گروه‌بندی کنیم، باید این عمل را به چند اعتبار انجام دهیم:

به اعتبار طرز بیان

- طنز
- جد

به این ترتیب، می بینید که عرصه نگارش چه اندازه پهناور و دارای چه منظر و چشم انداز رنگارنگی است. برای نگارش هر یک از انواع نوشته به تناسب خصوصیتی که دارد، مهارت ها و فنونی را باید آموخت.

پس، قبل از نگارش، نوع زبان و بیان، قالب، حجم، سطح و موضوع نگارش را معین کنید و به مقتضای آن، از مهارت های خود بهره بگیرید.

در درس نامه نگاری (۱) در کنار این دوگونه زبان، با گونه اداری نیز آشنا شدیم و آموختیم که زبان نامه های اداری کوتاه و صریح است و در آن از اصطلاحات و تعبیرات خاصی استفاده می شود.

علاوه بر سه گونه نگارش (علمی، ادبی و نامه نگاری) که در سال گذشته با آنها آشنا شدیم، از گونه های مطبوعاتی، گفتاری و کودکانه نیز می توان نام برد.

گونه مطبوعاتی همان زبان رسانه های گروهی به ویژه روزنامه ها و مجلات کثیرالانتشار است. مخاطب روزنامه ها عموم مردم هستند. برای آماده سازی هر شماره روزنامه فرصت ها محدود است. به همین دلیل نگارش مواد آن نیازمند کاربرد و مهارت ویژه ای است که به سبک روزنامه نگاری (ژورنالیستی) معروف است. البته همه مطالب یک روزنامه یا مجله به یک سبک و سیاق نوشته نمی شود؛ مثلاً بخش خبرها را از حیث زبانی و شیوه بیان نمی توان با بخش مقالات علمی و تحقیقی یکسان دانست. گونه گفتاری نیز

همان زبان محاوره است که در برخی داستان‌ها از آن استفاده می‌شود. به این نوشته دقت کنید :
بوی نوروز می‌آمد که معلّمان سرکلاس، گفت : «بچه‌ها عید داره نزدیک می‌شه.
عیدی مش‌رضا یادتون نره. روز شنبه که به مدرسه می‌آیید، به اندازه‌ای که دستتون می‌رسه،
براش عیدی بیارین».

حرف‌هاش که تمام شد، «ایران منش»، بچه‌های کلاس، خودش را لوس کرد؛
پا شد سیخ و ایستاد میان کلاس و درآمد که : «آقا ما خیال داریم از همه بیشتر پول بدیم.
پنج تومان می‌آریم... آقا!».
معلّم گفت «بسیار خوب، بشین».

(هوشنگ مرادی کرمانی، «قصه‌های مجید، عیدی»)

در نقل قول‌های این نوشته، از زبان محاوره استفاده شده است. چنانکه قبلاً نیز
خواندید، زبان محاوره چند ویژگی دارد :

- ۱) در آن، ارکان دستوری جابه‌جا می‌شود؛
- ۲) کلمات شکسته می‌شود؛
- ۳) از لغات، اصطلاحات، امثال و کنایات عامیانه استفاده می‌شود؛
- ۴) این زبان، ساده و بی‌تکلف و قابل فهم است.

هرچه نوشته‌ها به زبان محاوره نزدیک‌تر باشند، ساده‌ترند و بهتر می‌شود آنها را
دریافت. اما به خاطر داشته باشید که در نوشته نباید از زبان محاوره استفاده کرد و فقط در
نقل قول‌های نمایش‌نامه‌ها و داستان‌ها می‌توان از آن بهره گرفت.

فعالیت

معلوم کنید در کدام بخش‌های کتاب ادبیات فارسی از زبان گفتاری
استفاده شده است.

زبان کودکان نیز خاصّ آنان است. در زبان کودکان معمولاً از تعابیر، واژگان و
اصطلاحات ساده و قابل فهم، بی‌ابهام و متناسب با فهم کودک استفاده می‌شود. در این
زبان، نحوه بیان صمیمی و عاطفی و متناسب با ذوق و علاقه و احساسات و عواطف کودکان

است. نوشته‌های کودکانه باید روشن و به آسانی قابل فهم باشند :

«جنگل سیب صبح زود از خواب بیدار شد. همهٔ درخت‌ها همیشه هر چیزی را که در خواب دیده بودند، برای همدیگر تعریف می‌کردند. یکی از درخت‌ها که پرشده بود از شکوفه‌های رنگارنگ، سراسیمه گفت: «من خواب دیدم تمام شاخه‌هایم پر از سیب شده‌اند...» جنگل پر شد از خواب‌های قشنگِ درخت‌های سیب...»

(حافظ میرآفتابی، «قصهٔ کوچکِ بزرگ‌ترین سبب دنیا»)

به این انواع نگارش در زبان فارسی امروز «**نوشتار معیار**» گفته می‌شود؛ زیرا :

- ۱) زبان ملی و رسمی، فرهنگی و علمی، مطبوعاتی و آموزشی کشور ماست؛
- ۲) زبان درس خوانندگان ایرانی است؛
- ۳) این زبان به غیر فارسی زبان‌ها آموزش داده می‌شود؛
- ۴) نشانه‌ها و عناصر محلی، لهجه‌ای، لغات مهجور فارسی و لغات بیگانه در آن دیده نمی‌شود؛

۵) زبان، تثبیت شده و دارای اصول معینی است؛

۶) مطابق دستور زبان فارسی معاصر نوشته شده است.

خودآزمایی

۱) گونهٔ زبان و نوع نوشته‌های زیر را معلوم کنید :

«اتاق آبی خالی افتاده بود. هیچ کس در فکرش نبود. نیرویی تاریک مرا به اتاق آبی می‌برد. گاه میان بازی، اتاق

آبی صدایم می‌زد. از هم‌بازی‌ها جدا می‌شدم؛ می‌رفتم تا میان اتاق آبی بمانم و گوش بدهم. چیزی در من شنیده می‌شد.

مثل صدای آب که خواب شما بشنود. جریانی از سبیده دم چیزها از من می‌گذشت و در من به من می‌خورد. چشمم

چیزی را نمی‌دید. به سبکی بر می‌رسیدم و در خود کم‌کم بالا می‌رفتم و حضوری کم‌کم جای مرا می‌گرفت؛ حضوری

مثل وزش نور. وقتی که این حالت تُرد و نازک مثل یک چینی تُرک می‌خورد، از اتاق می‌پریدم بیرون. می‌دویدم میان

شلوغی اشکال...»

(اتاق آبی، سهراب سپهری)

دهکده جهانی عبارتی است که کارشناس کانادایی ارتباطات - مارشال مک لوهان - (۱۹۸۰ - ۱۹۱۱) مطرح کرد. او که از طلا به داران تحلیل رسانه‌ها در دهه شصت بود، به دلیل پیشگویی‌ها و در واقع پیش‌انگاری‌هایی که با عنایت به نقش رسانه‌ها در قبال آینده جهان داشت، اشتهاری بین‌المللی پیدا کرد. یکی از مطرح‌ترین پیشگویی‌های او براساس همین نکته بود که دنیا در اثر رشد وسایل ارتباطی و به خصوص، نفوذ فرهنگی رادیو، تلویزیون و فیلم به دهکده جهانی مبدل می‌شود.

(رشد معلّم، ش ۶، سال ۱۶، ص ۲۵)

رئیس محترم کتابخانه عمومی فرهنگ

با سلام و ارادت

پس از دریافت نامه حضرت عالی و پیوست آن، رمان کلیدر نوشته محمود دولت‌آبادی را مطالعه کردم. ضمن ارسال خلاصه و بررسی کتاب با خرید آن برای کتابخانه موافقم. در صورت تمایل می‌توانید خلاصه و معرفی رمان را جهت آشنایی خوانندگان فصل نامه ادبی و هنری کتابخانه در شماره آینده درج نمایید.

(۲) خلاصه داستان خیر و شر را در یک صفحه به زبان کودکان بنویسید.

(۳) مصدرهای داخل کمانک را به فعل مناسب بدل کنید و توضیح دهید چرا در بعضی موارد می‌توان فعل را هم مفرد و هم جمع آورد.

روزهای نوجوانی به سرعت از بی هم (گذشتن). گذشت این روزها در رقم‌زدن سرنوشت ما تأثیر فراوان (داشتن). هر روز که از خواب (برخاستن) به خود وعده (دادن) که روزی دیگر را با پشتکاری حیرت‌انگیز آغاز خواهیم کرد. نه دیگر این سال‌های خوش نوجوانی (برگشتن) و نه زمان از حرکت (بازایستادن). تنها در صورتی که وعده‌ها عملی (شدن) می‌توانیم/انتظار روزهای موفقیت آمیزی را داشته باشیم. تحقق وعده‌ها نیز در دست‌های سازنده خود ماست. موفقیت‌ها خود به خود به دست (آمدن). این ماییم که باید امروز بدر آنها را (افشاندن) تا فردا بتوانیم محصول آن را (درو کردن). مثال: روزهای نوجوانی به سرعت از بی هم می‌گذرند / می‌گذرد - فعل می‌تواند هم مفرد و هم جمع بیاید؛ زیرا نهاد غیر جاندار و جمع است.

(۴) با مراجعه به کتاب ادبیات فارسی (۲)، نوع نوشته درس «بچه‌های آسمان» را از نظر زبان، بیان و قالب تعیین کنید.